

ანი ჯავახიშვილი
(საქართველო)

ქართული ბაროკოს ტენდენციები და ბესარიონ გაბაშვილის
შემოქმედება¹

XVI-XVIII საუკუნეები დასავლურ კულტურასა და მეცნიერებაში გარდამტეხი პერიოდი, რადგან სწორედ ამ ეპოქაში დაიწყო ე.წ. სამეცნიერო რევოლუცია (scientific revolution) – მიკროსკოპის, ტელესკოპის, ბარომეტრისა და თერმომეტრის გამოგონება, ახალი მინების აღმოჩენა და მსოფლიო რუკის გაფართოება, რომელმაც საფუძველი ჩაუყარა თანამედროვე მეცნიერების განვითარებას. მეორე მხრივ, XVI-XVIII საუკუნეები დასავლური სამყაროსთვის ერთ-ერთი ურთულესი ისტორიული პერიოდი, რადგან იწყება ევროპული ქვეყნების ფორმირება რელიგიური ომებისა და განხეთქილებების ფონზე. ბუნებრივია, სწორედ ეს კულტურულ-ისტორიული პარადიგმები თავისი სირთულეებითა და ხშირად ურთიერთსაინანაღმდეგო მახასიათებლებით აისახა ბაროკოს მსოფლმხედველობაზე; ბაროკომ, როგორც კულტურულმა ფენომენმა, მიიღო ეკლექტური, ექსპრესიული და არაორდინალური ხასიათი. სწორედ ამ მახასიათებლებს უკავშირებენ თავად ტერმინის ეტიმოლოგიასაც და აღნიშნავენ, რომ „ბაროკო“ მომდინარეობს პორტუგალიური სიტყვისგან, რომელიც ქართულად ითარგმნება როგორც „უსწორმასწორო მარგალიტი“ (Moser 2008: 11).

ბაროკოს ეპოქაში მიმდინარე რთულმა პოლიტიკურმა და რელიგიურმა მოვლენებმა, მეცნიერების სწრაფი ტემპით განვითარებამ გარდამტეხი როლი ითამაშა ადამიანის მსოფლმხედველობის ფორმირებაზე. არსებითია, რომ ბაროკომ შეარყია ის მტკიცე ფასეულობები და ფუნდამენტური შეხედულებები, რომლებიც რენესანსმა დააფუძნა. პირველ რიგში, ბაროკოს ეპოქაში მცხოვრებმა ადამიანმა გაიაზრა, რომ სამყარო რენესანსის შემოთავაზებული ოცნების მიხედვით არ განვითარდა: ჰუმანიზმმა და იდეალიზმმა შედეგი ვერ მოგვიტანა, პირიქით, მთელი თავისის სისავსით გამოვლინდა ადამიანის ცოდვილი ბუნება, სიკვდილის ძლიერება, სამყაროს ფრაქციულობა. შეირყა იმის რწმენა, რომ ბოროტი ყოველთვის სძლევს კეთილს (შდრ. რუსთველური თეზა – „ბოროტსა სძლია კეთილმან, არსება მისი გრძელია“), რომ ბოროტება უსუბსტანციოა (შდრ. რუსთველური თეზა „ბოროტიმცა რად შეექმნა კეთილისა შემოქმედსა“). რენესანსული თეზების საპირისპიროდ ბაროკოს მსოფლმხედველობაში

¹ კვლევა №-22-775 განხორციელდა შოთა რუსთაველის საქართველოს ეროვნული სამეცნიერო ფონდის მხარდაჭერით.

ნაიშალა საზღვრები სიკეთესა და ბოროტებას, რეალობასა და სინამდვილეს შორის. სამყარო იქცა გაურკვეველ, ამოუცნობ, ქაოტურ, სუბსტანციად, სადაც არ არსებობს მკვეთრი საზღვრები. ლიტერატურულ დონეზე ეს ტენდენცია კულმინაციურ სახეს იღებს კალდერონის დრამაში „ცხოვრება სიზმარია“, სადაც რეალობისა და წარმოსახვის სუბლიმაცია იმდენად ძლიერია, რომ მათი ერთმანეთისგან გამიჯვნა შეუძლებელი ხდება. ფერწერაში კი შეგვიძლია გავიხსენოთ დიეგო ველასკესის ვირტუოზული ფერწერულ ტილო „მენინების პორტრეტი“.

ბაროკო შეგვიძლია განვიხილოთ, როგორც „რეაქცია რენესანსზე“ (ნაჭყებია 2009: 12). თუმცა მნიშვნელოვანია, რომ თემატიკის თვალსაზრისით, ბაროკო ერთთავად აგრძელებს კიდევ რენესანსის ტრადიციებს. კერძოდ, წარმმართველი კვლავ ბიბლიური და ანტიკური თემებია. თუმცა თუ რენესანსი ირჩევდა პოზიტიური ნიშნით აღბეჭდილ სურათებს, ბაროკო მიისწრაფვის დამანგრეველი, დინამიკური, ტანჯვის შემცველი სცენების ასახვისაკენ: რენესანსის ეპოქის ფერმწერები ხშირად ხატავდნენ მადონებს (რაფაელი, ლეონარდო და ვინჩი), მაშინ როდესაც ბაროკოს ეპოქის მხატვრები უდიდესი დრამატიზმით გამოსახავენ ჯვარცმის ეპიზოდს (რემბრანდტი). რადიკალურად შეიცვალა ტექნიკაც – რენესანსის ეპოქის ტილოების უკანა ფონი ყოველთვის განათებულია, სფუმატოს ტექნიკა კი განსაკუთრებულ სიმსუბუქეს ანიჭებს ფერწერულ ნამუშევრებს, მაშინ როცა ბაროკოს მხატვრობაში უკანა პლანს მთლიანად იპყრობს შავი ფონი.

ლიტერატურული ბაროკო 1600 წლიდან იწყება და მიიჩნევენ, რომ მისი სამშობლო ესპანეთი და იტალიაა, საიდანაც ის მთელ ევროპაში გავრცელდა. თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ არსებობს ე.წ. პოლიგენეზის თეორია, რომლის მიხედვითაც ბაროკო დასავლური კულტურის განვითარების ბუნებრივი ეტაპია და სხვადასხვა ქვეყანაში დამოუკიდებლად აღმოცენდა ზოგადევროპული საერთო კულტურულ-ისტორიული პროცესების ფონზე (Moser 2008: 17). აქვე აღვნიშნავთ, რომ ლიტერატურათმცოდნეები ბაროკოთი შედარებით გვიან დაინტერესდნენ და ეს საკითხი ლიტერატურულ წრეებში ხელოვნების ისტორიიდან შევიდა. ბაროკოს სტილზე ერთ-ერთი უადრესი გამოკვლევა ეკუთვნის ჰაინრიხ უოლფლინს „რენესანსი და ბაროკო“ (1888).

ქართულ ლიტერატურათმცოდნეობაში ბაროკოს საკითხი პირველად XX საუკუნის ბოლოს გაჟღერდა. 1970-იან წლებში გიორგი გაჩეჩილაძემ წამოაყენა თეორია ქართული ბაროკოს არსებობის შესახებ, რასაც მალევე გამოეხმაურა ირაკლი კენჭოშვილი, რომელმაც XVII-XVIII საუკუნის ქართულ ლიტერატურას „ქართული აუთენტური ბაროკო“ უწოდა (იხ. ირაკლი კენჭოშვილი „ქართული აუთენტური ბაროკოს გამო“, ჟურნ. „ცისკარი“, N9, 1973 წელი). 2009 წელს კი გამოიცა მიაა ნაჭყებია კვლევა „ქართული ბაროკოს საკითხები“, რომელშიც გამოკვლეულია ქართული

ბაროკოს მახასიათებლები „ვეფხისტყაოსნის“ გაგრძელებების, თეიმურაზ I-ის, არჩილ მეფისა და დავით გურამიშვილის ტექსტებზე დაყრდნობით. ნინამდებარე კვლევა, ერთგვარად აგრძელებს და აფართოებს ქართული ბაროკოს კვლევის საკითხებს და თემატიკაში შემოჰყავს XVIII საუკუნის გამორჩეული ქართველი პოეტი, დიპლომატი და ფილოსოფოსი ბესარიონ გაბაშვილი.

ქართული ლიტერატურაზე საუბრისას ბაროკოს ცნებაში მოვიაზრებთ XVI-XVIII ს-ის პირველი ნახევრის ქართულ ლიტერატურას, რომელიც, თავის მხრივ, უამრავ საინტერესო, ეკლექტურ და ხშირად ურთიერთგამომრიცხავ ლიტერატურულ ნარატივებსა და პარადიგმებს აერთიანებს. ვფიქრობთ, ლიტერატურულ ტენდენციათა ნაირგვარობის ფონზე ნათლად იკვეთება რამდენიმე ფუნდამენტური ასპექტი, რომლებიც ამ პერიოდის ქართული ლიტერატურის ბაროკოს ესთეტიკის ფარგლებში იდენტიფიცირებისა და ინტერპრეტირების შესაძლებლობას გვაძლევს.

პირველ რიგში, გასათვალისწინებელია, რომ ევროპის მსგავსად XVI-XVIII საუკუნეები საქართველოსთვისაც ურთულესი ისტორიული პერიოდია; აღარ არსებობს ერთიანი სამეფო – აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველოს სამეფოები გათიშულნი არიან ერთმანეთისგან, ამასთან ქვეყანა ებრძვის ორ დამპყრობელს – ირანსა და ოსმალეთს, აღმოსავლეთ საქართველო კი, ფაქტობრივად, მინასთანაა გასწორებული ლეკთა შემოსევებისაგან. საქართველოს დიდება, ძლიერება, ერთიანობა, რომლის ლიტერატურული გვირგვინიც იყო რუსთაველის „ვეფხისტყაოსანი“, მთლიანად განადგურებულია. შესაბამისად, როგორც თანადროულ ევროპაში, ისე XVI-XVIII საუკუნეების საქართველოში სახეზე გვაქვს ჰუმანისტური მსოფლმხედველობის სრული კრიზისი. ფაქტზე ნათლად მეტყველებს ამ პერიოდის ქართული ლიტერატურული ნარატივი, პირველ რიგში, „ვეფხისტყაოსნის“ გაგრძელებები, რომლებიც რეალურად რუსთაველური (ჰუმანისტური, რენესანსული) იდეების სრულ დეკონსტრუქციას წარმოადგენს. რენესანსული იდეებისა და იდეალების დეკონსტრუქცია იკვეთება „ვეფხისტყაოსნის“ გაგრძელებების სათაურების დონეზეც კი: „სიკვდილი ავთანდილისა და ცოლისა მისისა თინათინისა“, „ანდერძი ავთანდილისა, რომელი თქვა ჟამსა სიკვდილისა მისისა“.¹

მეორე უმნიშვნელოვანესი ასპექტი, რომელიც შესაძლებლობას გვაძლევს XVI-XVIII საუკუნის ქართული მწერლობა ევროპული კულტურის ფარგლებში განვიხილოთ, არის ამ პერიოდის მწერლობაში ქრისტიანული თემატიკის დაბრუნება. ჯერ კიდევ მონღოლების შემოსევებიდან დაწყებული საუკუნეების განმავლობაში საქართველო აღმოჩნდა მუსულმანურ სარტყელში, რამაც, ბუნებრივია, უდიდესი გავლენა იქონია ლიტერატურაზე. XVI საუკუნიდან განსაკუთრებით მომძლავრებულია სპარ-

1 საკითხის დეტალური გამოკვლევა იხილეთ მაია ნაჭყებიას სტატიაში „ბაროკოს ნაკადი ვეფხისტყაოსნის გაგრძელებებში“ (ნაჭყებია 2009: 22).

სული ნაკადი, რაც გამოვლინდა როგორც თემატიკის (შფრ: „ვარდბულ-ბულიანი“, „შამიფარვაზიანი“), ისე სტილისტურ (შდრ: მაჯამური რით-მები, მუხამბაზები) დონეებზე. თუმცა ამის მიუხედავად, ფაქტია, რომ უკვე XVI-XVII საუკუნეებში ქართულ ლიტერატურაში მძლავრად იწყებს დაბრუნებას ბიბლიური, ქრისტიანული თემატიკა, აღმოსავლური გავლენა კი თანდათან მცირდება. მოვლენის კულმინაციაა დავით გურამიშვილის „დავითიანი“, რომლის სახისმეტყველებაც მთლიანად დაფუძნებულია ქრისტიანულ მხატვრულ სახეებზე. ქრისტიანული მოტივის ასე მძლავრად დაბრუნება კი უკვე არა მხოლოდ ლიტერატურული, არამედ ქვეყნის ეროვნულ-პოლიტიკური გადანეგეტილების გამოხატულებაა. სწორედ ამ ფაქტს უსვამს ხაზს მკვლევარი ირმა რატიანი და შენიშნავს: „კულტურული ქრონოლოგია ყოველთვის როდი ემთხვევა ისტორიულ ქრონოლოგიას, არამედ წინ უსწრებს მას“ (რატიანი 2017: 7).¹

რენესანსზე რეაქცია და ქრისტიანული თემატიკის წინ წამოწევა, რაც ბაროკოს მსოფლმხედველობის ორი ძირითადი მოდელია, ქართული კულტურის შინაგანი განვითარებისთვის ბუნებრივი მოვლენაა. ჰუმანიზმზე რეაქცია იმთავითვე წარმოშვა ურთულესმა პოლიტიკურმა მდგომარეობამ, ხოლო ქრისტიანულ თემატიკა იმთავითვე წარმმართველი იყო ქართული მწერლობისთვის (იაკობ ხუცესის „შუშანიკის წამებიდან“ დაწყებული სასულიერო ლიტერატურის ყველა წყარო გამოვლინდა ქართულ მწერლობაში: ჰიმნოგრაფია, ჰაგიოგრაფია, ეგზეგეტიკა და ა.შ.). შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ბაროკალური ესთეტიკა ქართული კულტურის განვითარების ბუნებრივი საფეხურია, რაც ეხმიანება უოლტერ მოსერის პოლიგენეზის თეორიას, რომლის მიხედვითაც, ბაროკო დასავლური კულტურული პროცესის ზოგადი, ტიპური საფეხურია და ის სხვადასხვა ქვეყანაში დამოუკიდებლად აღმოცენდა საერთო ევროპული კრიზისის ფონზე.

ვფიქრობთ, ბაროკოს მიმდინარეობის ფარგლებში შეგვიძლია განვიხილოთ ბესარიონ გაბაშვილის (1750-1791) შემოქმედება. მისმა მწერლობამ უდიდესი გავლენა იქონია ქართული პოეზიის განვითარებაზე – XVIII საუკუნეშივე მას უამრავი მიმბაძველი გამოუჩნდა, მისი ლექსები კი თბილისის ქუჩებში საყვარელ სიმღერებად იქცა. ბესარიონ გაბაშვილის შემოქმედებაც, მსგავსად მისი თანამედროვე ქართველი მწერლებისა, საკმაოდ ეკლექტიურია; მძლავრად იგრძნობა აღმოსავლური ნაკადი, თუმცა თუ დაკვირვებით და გამოვიკვლევთ ბესარიონ გაბაშვილის შემოქმედებას, აშკარად დავინახავთ ბაროკალურ ტენდენციებს. ვფიქრობთ, ამის დასტურად ისიც შეგვიძლია გავიხსენოთ, რომ ქართველი მოდერნიზტები თავიანთ ლიტერატურულ წინაპრად ასახელებდნენ სწორედ ბესარიონ

¹ თუმცა ამავე პერიოდზე მსჯელობისას ირმა რატიანი აქცენტს აკეთებს განმანათლებლობისა და კლასიციზმის ლიტერატურულ მიმდინარეობებზე, თუმცა მეცნიერის პოზიცია არ შეიცავს ბაროკოს გამომრიცხავ მოსაზრებებს.

გაბაშვილს (ბესიკს) – შდრ: „ბესიკის ბაღში ვრგავ ბოდღერის ბოროტ ყვავილებს“. ტიცთან ტაბიძის ეს სიტყვები ქართული სიმბოლიზმის განმსაზღვრელადაც კი იქცა. გიორგი ლეონიძემ იმოგზაურა ბესიკის ნაკვალებზე და სპეციალური გამოკვლევა უძღვნა მის შემოქმედებას.¹ აღსანიშნავია, რომ ლიტერატურათმცოდნეები მოდერნიზმის წინაპირობას ბაროკოსა და რომანტიზმში ხედავენ, მეტიც, რომანტიზმს ნეობაროკოსაც კი უწოდებენ, რადგან სწორედ ბაროკოს ესთეტიკაში ჩაისახა ის უმნიშვნელოვანესი მეტაფორები, რომლებმაც საფუძველი ჩაუყარა მოდერნისტულ მსოფლმხედველობასა და ესთეტიკას. ვფიქრობ, ამას იმანენტურად გრძნობდნენ ქართველი მოდერნისტი მწერლები და უმთავრესად პოეტები, რომლებიც სწორედ ბესიკს (ბაროკო) და ნიკოლოზ ბარათაშვილს (რომანტიზმი) მიიჩნევენ მათ წინამორბედებად. მხოლოდ ეს დაკვირვებაც ცხადყოფს, რომ საჭიროა ბესარიონ გაბაშვილის შემოქმედების შესწავლა ბაროკოს ჭრილში.

ბესარიონ გაბაშვილის შემოქმედება მრავალფეროვანია როგორც ჟანრობრივ-თემატური, ისე სტილისტური თვალსაზრისით. მას ეკუთვნის ეროვნული თემატიკაზე შექმნილი პოემები „რუხისის ბრძოლა“ და „ასპინძისათვის“, რომლებშიც იგრძობა საგმირო ეპოსის ელემენტები; დიდაქტიკური ხასიათის პოემა „რძალ-დედამთილიანი“, რომელშიც ვლინდება ხალხური პოეზიის გავლენა და სატირული ელემენტები; ხალხური პოეზიის, კერძოდ, დატირების გავლენა იგრძნობა ბესიკის ოდაში „სამძიმარი (სამგლოვიარო ოდა“), რომელიც მან ლევან ბატონიშვილს მიუძღვნა. შემორჩენილია აგრეთვე ბესიკის ეპიგრაფიკული ხასიათის მასალა და დიპლომატიური წერილები. თუმცა ყველაზე მეტად ბესიკი ცნობილია მისი სატრფიალო ლირიკით.

ეროვნულ თემატიკაზე შექმნილ პოემებში ასახულია კონკრეტული მოვლენები საქართველოს ისტორიიდან. „რუხისის ბრძოლა“ ასახავს იმერეთისა და აფხაზეთის ომს, „ასპინძისათვის“ კი გადმოგვცემს ასპინძის ომის მოვლენებს. პოემების პათოსი ნაკარნახევია საქართველოს მძიმე ისტორიული მდგომარეობით. ხაზგასასმელია ის ფაქტი, რომ ეროვნულ თემატიკაზე შექმნილ ორივე პოემაში მოქმედება ვითარდება კონკრეტულ გარემოში, მოქმედი პერსონაჟები არიან რეალური ისტორიული პიროვნებები და სიუჟეტის გადატანა აღარ ხდება უცხო სამყაროში. ქრონოტოპი უკვე კონკრეტულია და ქების ობიექტებიც რეალური ისტორიული პირები არიან – უცხო გმირისა და უცხო თემატიკის სუბლიმაცია ხდება ნაციონალური ქრონოტოპითა და ნაციონალური თემატიკით. ეს ტენდენცია კი XVI-XVII საუკუნის დასავლურ ლიტერატურას ახასიათებს – შდრ: სენ სორლენის პოემა „კლოვოსი ანუ გაქრისტიანებული საფრანგეთი“

¹ გიორგი ლეონიძის გამოკვლევა „ბესიკის ცხოვრება და შემოქმედება“ გამოქვეყნდა გაზეთში „ლიტერატურული საქართველო“, 1941 წელი, 11 აპრილი, N15. „ლიტერატურული საქართველო“, 1941 წელი, 11 აპრილი, N15.

(1657), შაპელენის „ქალწული“ (ნაჭყებია 2009: 16). აღსანიშნავია, რომ ეროვნული თემატიკით დაინტერესება, ეროვნული გმირების წინ წამოწევა ჩანს ჯერ კიდევ თეიმურაზის შემოქმედებაში (შდრ: თეიმურაზის „წამება ქეთევან დედოფლისა“) და ამ ტენდენციის გამგრძელებლად შეგვიძლია მივიჩნიოთ ბესარიონ გაბაშვილი.

ისტორიული მოვლენებისადმი მიძღვნილ ტექსტებში მნიშვნელოვანია სამგლოვიარო ოდა „სამძიმარი“, რომელიც პოეტმა ლევან ბატონიშვილს მიუძღვნა. ლევან ბატონიშვილის მუხანათური მკვლევლობა ბესიკმა დაუკავშირა ბიბლიურ პირველცოდვას, ხოლო თავად ლევან ბატონიშვილი მოიხსენია, როგორც დავით წინასწარმეტყველის შთამომავალი. ლექსი მთლიანად გამსჭვალულია ქრისტიანული სიმბოლიკით:

დავითის ძეო, იდუმალ განაძეო, სამოთხის ხეო,
უნყალოდ შენარხეო (გაბაშვილი 1962: 138).

ბესიკის შემოქმედებაში კიდევ ერთი ფართო თემაა სოფლის სამდურავი, რომელიც ლაიტმოტივად გასდევს მთელ მის მწერლობას. ეს თემა გარკვეულწილად უკავშირდება და აირეკლავს პოეტის მძიმე ბიოგრაფიულ ხვედრს (შდრ. ლექსი „ჰაერი ცივნამიანი“) – ბესიკი წლების განმავლობაში ერეკლე მეფის სამეფო კარზე დანიშნურებული პირი იყო, თუმცა პოეტის მამის, ზაქარია გაბაშვილისა და ანტონ კათალიკოსის ცნობილი დაპირისპირების გამო¹ ბესიკი იძულებული გახდა დაეტოვებინა სამეფო კარი და იმერეთის სამეფოში გადასულიყო. იმერეთში ბესიკი უკვე ჩართეს ერეკლე მეფის წინააღმდეგ წამოწყებულ შეთქმულებაში, საიდანაც იწყება პოეტის დიპლომატიური მისია რუსეთში, სადაც აღესრულა კიდევ. ბესიკისთვის ძალიან მძიმე იყო მოლაღატის სტატუსით ერეკლე მეფის სამეფო კარის დატოვება. მკვლევარი ალექსანდრე ბარამიძე შენიშნავს „პოეტი ძლიერ ხშირად უჩივის თავის ბედს „ვა ჩემსა ბედსაო, მისი „დღენი არს შესაზარი“. ის ყოფილა „ბედკრული“ „ბედბმული“, „ბედისაგან იავარქმნული“. მგოსანს „ჰკლავს და აწყლულებს სევდისა შხამი

¹ ბესარიონ გაბაშვილის მამა, ზაქარია გაბაშვილი XVII-XVIII საუკუნეს მნიშვნელოვანი პოლიტიკური ფიგურა იყო. მღვდელი ზაქარია უდიდეს ძალაუფლებას ფლობდა თეიმურაზ I-ის მეფობისას, ის იმთავითვე დაუპირისპირდა ანტონ კათალიკოსს, რადგან ზაქარია ანტონს ბრალს სდებდა კათოლიციზმისადმი მიდრეკილებაში. 1755 წელს საეკლესიო კრებამ ანტონი თანამდებობიდან გადააყენა, რის შემდეგაც ანტონი რუსეთში გაემგზავრა და სინოდის წინაშე თავის მართლებაც მოუწია. როგორც ირკვევა, ზაქარიას მხარს უჭერდა მეფე თეიმურაზი, ერეკლე კი არა. ერეკლეს გამეფების შემდეგ (1762), ანტონი საქართველოში ბრუნდება და მთელ ძალაუფლებას იბრუნებს, 1764 წლის საეკლესიო კრებამ კი უკვე ზაქარია განკვეთა მღვდლობისგან და შეაჩვენა. ზაქარია იმერეთში გადავიდა და ჩაერთო ერეკლე მეფის წინააღმდეგ წარმოებულ საქმიანობაში. ერეკლეს სამეფო კარზე დანიშნურებული ბესარიონ გაბაშვილს, ანტონ კათალიკოსი იმთავითვე ეჭვის თვალით უმზერდა და, მართლაც, პოეტი მალევე იძულებული გახდა დაეტოვებინა ერეკლეს სამეფო კარი (უფრო დანვრლებით იხილეთ ალ. ბარამიძის სტატია “ბესარიონ გაბაშვილი“, გაბაშვილი 1962: 5-28).

(ბარამიძე 1962: 18). თუმცა, ვფიქრობთ, ჩვენთვის ამოსავალია ის ფაქტი, რომ ბესიკის შემოქმედებაში სოფლის სამდურავის თემა არ რჩება მხოლოდ პირად ბიოგრაფიულ საზღვრებში და მალდება ონტოლოგიურ მნიშვნელობამდე – ნალველი აღიქმება, როგორც ადამიანის ბუნებრივი მდგომარეობა. თითქოს პოეტი შეგუებულია იმ აზრს, რომ სევდა და მწუხარება ადამიანის ეგზისტენციის განუყოფელი ნაწილია. შესაბამისად, მის პოეზიაში სამყარო აღარ არის სანდო და ადამიანი აღარ არის ამ სამყაროს გვირგვინი.

ვფიქრობთ, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ის ფაქტი, რომ ბესიკის შემოქმედებაში სოფლის სამდურავის თემა გადატანილია ონტო-ეგზისტენციალურ კონტექსტში. ამ კუთხით განსაკუთრებით საყურადღებოა ლექსი „ბედისადმი“, რომელშიც ავტორი ბედს ახასიათებს, როგორც ეშმაკისეულ, მუხთალ და უსამართლო არსებას. ლექსის ეპიგრაფში ადამიანის მეტაფორად გვევლინება ყარიბი, ანუ მოგზაური, რაც არ არის ერთეული შემთხვევა ბესიკის შემოქმედებაში (შდრ: „მე მივხვდი მაგას შენსა ბრალეებსა“, „მნათობთადმი“, „სევდის ბაღს“, „ეტლზედ“). ბესიკის მხატვრულ სამყაროში ყარიბი უკვე ზოგადი მეტაფორაა ადამიანისა და ის ვეღარ დაიყვანება მხოლოდ უშუალოდ ლირიკულ გმირსა და, მით უმეტეს, მხოლოდ პოეტის ავტობიოგრაფიაზე. საინტერესოა, რომ მგზავრის, მოგზაურის თემატიკა შემდეგ წარმმართველად გადაიქცა სწორედ რომანტიზმისა და მოდერნიზმის ესთეტიკაში.¹

გარდა ამისა, ლექსში „ბედისადმი“ ბედი დაკავშირებულია ბიბლიურ სიმბოლიკასთან და გაიგივებულია გველთან:

ან გიცან, გველო, სამოთხით განმადყო,
შავბედო არსად არაო! (გაბაშვილი 2017: 3)

ამასთან, ბედი არის სუბსტანცია, რომელიც უშობელია, კეთილ საწყისებს მოშორებულია:

უცხო ხარ შობით, უღმრთოდ დანაბადეო; ვითლა გენდო.
(გაბაშვილი 2017: 3)

შესაბამისად, მხოლოდ ამ ლექსითაც კი ჩანს, რომ ბესიკის მხატვრული სამყაროს მოდელი აბსოლუტურად განსხვავდება და უპირისპირდება სამყაროს ჰუმანისტურ მოდელს. „ვეფხისტყაოსანში“ გატარებული

1 რომანტიზმის მიმდინარეობის ერთგვარ სიმბოლოდ აღიარებულია კასპარ დავიდ ფრიდრიხის ფერწერული ტილო „მოგზაური ღრუბელთა ზღვაზე“ (1918), მოგზაურია მოდერნიზმის წინამორბედი ფილოსოფიური ტექსტის გმირიც, ნიცშეს ზარატუსტრაც. მოდერნიზმში უკვე მოგზაურობის თემა ფართოვდება და ლიტერატურული გმირი იწყებს მოგზაურობას თავის შინაგან სამყაროში, ქართულ ლიტერატურაში ამის მაგალითია კონსტანტინე გამსახურდიას ექსპრესიონისტული დრამა „გარსი მარადი“, სადაც მთავარი გმირი სახელდებულია, როგორც მგზავრი და დრამა გადმოგვცემს გმირის მოგზაურობას საკუთარ შინაგან სამყაროში.

ლია სამყაროს აღქმის ნეოპლატონისტური მოდელი, რომლის მიხედვითაც ღმერთი კეთილის შემოქმედია და ბოროტება უსუბსტანციოა (შდრ: „ბოროტიმცა რად შეექმნა კეთილისა შემოქმედსა“). შესაბამისად, ადამიანი ენდობოდა სამყაროს, რომელსაც კეთილი ძალა განაგებდა და ამ კეთილი ძალის გამოხატულება იყო სიყვარული, რომელიც ადამიანს ღვთაებრიობამდე ამაღლების შესაძლებლობას აძლევდა (შდრ: „სიყვარული აგვამაღლებს, ვით ეჟვანნი ამას ჟღერენ“). ამის საპირისპიროდ, ბესიკთან სამყაროსა და ადამიანის ეგზისტენციას განაგებს ბედი, რომელიც ამოუცნობი, ადამიანისადმი მტრულად განწყობილი ფენომენია. ამასთან, სიყვარული არის არა სიხარულისა და ღვთაებრიობის მომნიჭებელი გრძნობა, არამედ ადამიანის ტანჯვის კიდევ ერთი უმტკივნეულისი გამოხატულება (სიყვარულთან ბესიკის დამოკიდებულებაზე დანვრისლებით იხილეთ ქვემოთ).

სამყაროს არასრულყოფილებისა და დესტრუქციულობის კონტექსტს უკავშირდება ბესიკის ლექსი „ან“-ზე სით მოხვალ“, რომელშიც ადამიანის მეტაფორად კვლავ ყარბი გვევლინება. ლექსში არეკლილია მწერლის ავტობიოგრაფიული მოტივები – ასახულია ის გზა, რომელზეც ცხოვრებისეული სირთულეების გამო გაიარა პოეტმა, მაგრამ რეალურ ქრონოტოპთან ერთად კონტექსტი გაშლილია და მოიცავს მხატვრულ სამყაროსაც. ლექსში ლირიკული გმირი (ყარბი) მოგზაურობს მთელ სამყაროში, მათ შორის როგორც ნამდვილ, ისე ზღაპრულ რეალობაში: ყარბი მოივლის ევროპას, გულანშაროს, ლაზეთს, პეტერბურგს, ციმბირს და ყველგან დაეძებს მშვიდ სულიერ სამყოფელს. ტრაგიკულია, რომ ლირიკული გმირი ვერსად იპოვის თავშესაფარს და ასკვნის, რომ ადამიანისთვის მთელი სამყარო დესტრუქციულია და არსად მოიძებნება მშვიდი ნავსაყუდელი.

ჰოი, სოფელო პირდამყოფელო!
 ჰოუ, დრკუო, ცრუო! ჰოი, მრუდო, ცუდო!
 ჰოი, ვაი, ჰაი! ნეტარ ხარ რაი?

და ჰოი, შენსა პირსა ვინ ეტრფის, ტირსა!
 ჰაი, ჰაი, გიცან, ჰოი, ეშმაკთ ზღუდო!

(გაბაშვილი 2017: 44)

საინტერესოა, რომ სამყაროს მოუხელთებლობის, გაურკვეველობის წარმოჩენა ბაროკოს დამახასიათებელი მოვლენაა. ამ ლექსშიც ლირიკულმა გმირმა მოიარა მთელი სამყარო – როგორც რეალური, ისე ირეალური პლასტები, მაგრამ მაინც ვერ გაარკვია, რა არის სოფლის რეალური არსი და საბოლოოდ ბოლო ტაეპში ის მაინც ეშმაკის სამყოფელს („ეშმაკთ ზღუდეს“) დაუკავშირა.

ამ დასკვნით საბოლოოდ უკუგდებულება ბოროტების არარსებობის რუსთველური თეზა.

აქვე აღვნიშნავთ, რომ ქრონოტოპის ერთიანობის რღვევა – რეალური და არარეალური პლასტების მოულოდნელი სუბლიმაცია, რაც გამოკვეთილია ბესიკის ლექსში „ან“-ზე სით მოხვალ“, ბაროკოს ესთეტიკის დამახასიათებელი მოვლენაა. ეს ტენდენცია სწორედ ბაროკოს მიმდინარეობის ფარგლებში იღებს სათავეს და შემდეგ წარმმართველი ხდება მთელი დასავლური ლიტერატურისთვის. მოდერნიზმისა და პოსტმოდერნიზმის ეპოქაში მწერლები უკვე შეგნებულად მიმართავენ ქრონოტოპის დეკონსტრუქციას, სადაც რეალური, მხატვრული, წარმოსახვითი და სიზმრისეული პლანები ისე ენაცვლებიან ერთმანათს, რომ უკვე შეუძლებელიც კი ხდება მათ შორის საზღვრის გავლება (შდრ. კ. გამსახურდიას მოდერნისტული რომანი „დიონისოს ღიმილი“).

როგორც ზემოთ უკვე აღვნიშნეთ, ბესიკის შემოქმედებაში განსაკუთრებული ადგილი მაინც სიყვარულის თემას ეძღვნება, პოეტმა სახელი პირველ რიგში სწორედ სატრფიალო ლირიკით გაითქვა. ბესიკის სამიჯნურო ლირიკაში იგრძნობა აღმოსავლური გავლენა, როგორც თემატიკის ჭრილში (ველად გაჭრა, სატრფოსთვის ცრემლთა დენა), ისე მხატვრული სახეებისა (მთვარის, ვარდის, ძვირფასი თვლების მეტაფორები) და სტილისტურ ასპექტებში (მაჯამური რითმები, აკროსტიხები, ჰიპერბოლათა სიუხვე). ამის საილუსტრაციოდ შეგვიძლია დავასახელოთ ლექსები:

„პირ ზამბახნი“, „ან, ალვა ხარ ტანადობით“, „ვარდო სასურო“, „დილას მთიებს“. თუმცა, ვფიქრობთ, აღმოსავლური ლირიკასთან შედარებით არის ერთი ფუნდამენტური განსხვავება: სუფიურ პოეზიაში სიყვარულის ობიექტი ყოველთვის არის ღმერთი და ქალის ხატს მიღმა ყოველთვის ღვთაებრივი სუბსტანცია იგულისხმება, მაშინ როდესაც ბესიკის ლექსებში სატრფოს ობიექტი კონკრეტულ ნიშნებს ატარებს.¹ ვფიქრობთ, ამქვეყნიური სიყვარული ბესიკის შემოქმედებაში სამყაროში არასრულყოფილების, ყოფიერების დესტრუქციულობისა და ადამიანის დაუსრულებელი ტანჯვის უმთავრესი გამოხატულებაა. აქვე მივუთითებთ, რომ აღმოსავლურ პოეზიასთან მსგავსებ, შესაძლოა განპირობებული იყოს „ვეფხისტყაოსნის“ გავლენითაც და არა იმდენად უშუალოდ აღმოსავლური სუფიური ლირიკის ანალოგიით. აღსანიშნავია, რომ „ვეფხისტყაოსანში“ მოიძებნება ანალოგი ყველა იმ აღმოსავლური ელემენტისა, რომლებიც გამოვლენილია ბესიკის სატრფიალო ლირიკის ნიმუშებში. მეტიც, „ვეფხისტყაოსნის“ გავლენა ბესიკის შემოქმედებაზე იმდენად დიდია, რომ ხშირია პირდაპირი ალუზიები და მეტაფორებიც კი რუსთველური ტექსტიდან, მაგალითად:

1 სარგის ცაიშვილმა სპეციალური გამოკვლევაც უძღვნა ბესიკის შემოქმედებაში სატრფოს ვინაობის თემას და დაადგინა რომ მის შემოქმედებაში სატრფიალო ლექსების უმეტესობა ეძღვნება მაია ყულარაღასის ქალს (დანვრილებით იხილეთ სარგის ცაიშვილის გამოკვლევა „ბესიკი“, 1962 წელი).

ბროლის ცაზედ ქუფრად ხალნი იმკობის,
ყორნის ბოლო მშვილდ-ქამანდი სად არი?
(გაბაშვილი 2017: 17)

ვფიქრობთ, ბესიკის შემოქმედებაში გამოვლენილი მყარი ონტო-ეგზისტენციალური კრიზისის კიდევ ერთი ფუნდამენტური ნაწილია ბესიკის დამოკიდებულება სიყვარულთან. სიყვარული ყოველთვის ტანჯვასთან ასოცირდება და ავსებს სამყაროს ნაკლოვანების მოდელს. აქ სატრფოსთან ბედნიერი ცხოვრება იმანენტურად უარყოფილია და, შესაბამისად, სიყვარულიც ტანჯვის წყაროა ლირიკული გმირისთვის. ადამიანის ნაკლოვანი ბუნებისათვის შეუძლებელია ბედნიერების მიღწევა დედამიწაზე. აღსანიშნავია, რომ ლექსში „სამძიმარი“ ადამიანის ნაკლოვანი ბუნების არსებობა დაკავშირებულია პირველცოდვასთან:

მოვედინ, ევა,
ტირილით არს მონვევა,
განახდა წყევა,
სამოთხით განმოსრევა.
(გაბაშვილი 1962: 135)

აღსანიშნავია, რომ დასავლელი მკვლევრები ბაროკოს სატრფიალო ლირიკაზე მსჯელობისას, აღნიშნავენ, რომ ბაროკოში სიყვარული დესტრუქციულია, რაც ხშირად სწორედ ადამიანის ცოდვილ ბუნებას უკავშირდება. ფ.ჯ უარნკე გამოკვლევაში „ბაროკოს პოეზია და წინააღმდეგობის გამოცდილება“ წერს, რომ ბაროკოს პოეზიაში შეუძლებელია წყვილის ბედნიერება, რადგან „სასრულობის საზღვრებში შეუძლებელია უსასრულობა“ (Warnke 1967: 44). ენდრიუ მარველის ლექსში „უიმედო შეყვარებულნი“ („The Unfortunate Lover“) სიყვარულის დასაზღვრულობა სწორედ ადამის პირველცოდვასთანაა წილნაყარი. ბესიკთან ამ ტენდენციის კულმინაციაა პოეტის ლირიკული შედევი „სევდის ბაღს შეველ“, რომელშიც სამყაროს მეტაფორაა სევდის ბაღი. ამ ლექსის სათაურშივე გაცხადებულია პოეტის დამოკიდებულება სამყაროსთან, როგორც მტანჯველ ფენომენტთან, სადაც იმთავითვე შეუძლებელია ადამიანის ბედნიერება.

ამავე თემატიკის რკალში რკალში ყურადღებას გავამახვილებთ ბესიკის ლესზე „ყოვლად წმიდის ქება“, რომელიც სატრფიალო ლირიკის სტილშია დაწერილი, თუმცა ლექსი ღვთისმშობელს ეძღვნება:

ჯერუსაევრ ქება შენი
არვის ძალუძს, ღვთისა სძალო,
ჯერარს, შეკრბენ ანგელოსნი,
ქვეყნიერნი კაცნი, ქალო,

ჯობს, რომ გიძღვნან კინამ-კასნი,
გუნდრუკ-მური და შტახს-ალო!
ჯვარცმულისა ქრისტეს დედავ,
ცოდვილს მკურნე, დედოფალო!
(გაბაშვილი 2017: 45)

ლექსში ვლინდება ამაღლებული, მისტიკური განწყობილება, რომელიც ხაზგასმულია ბიბლიური სახისმეტყველებით – პოეტი ღვთისმშობელს მოიხსენიებს სახარებისეული მეტაფორით და მას „ღვთის სძალს“ უწოდებს. ღვთისმშობლისადმი მიძღვნილი ოდები დასავლური ლიტერატურისთვისაა დამახასიათებელი, რაც თავს იჩენს დასავლური ლიტერატურის განვითარების სხვადასხვა ეტაპზე. ქართულ რეალობაშიც, ეს ხაზი საუკუნეების განმავლობაში ვლინდება ჩვენს პოეზიაში, შესაბამისად, ბესიკის ეს ლექსი გვევლინება, ერთი მხრივ, ქართული ჰიმნოგრაფიული საგალობლების გაგრძელებად, ხოლო, მეორე მხრივ, ქართული მოდერნიზმის წინამორბედად (შდრ: გალაკტიონის „მზეო თიბათვისა“). ეს დეტალიც კიდევ ერთხელ ცხადყოფს, რომ ქართული ბაროკო, ქართული კულტურისა და ლიტერატურის განვითარების ბუნებრივი საფეხურია.

დასავლური კულტურისკენ ორიენტაციაზე მეტყველებს ის ფაქტი, რომ ბესიკის შემოქმედებაში ხშირად გვხვდება ანტიკური მხატვრული სახეები, მის შემოქმედებაში ხშირად ვხვდებით პლატონის, არისტოტელეს, პროკლესა და ჰომეროსის სახელებს (შდრ: „მნათობთადმი“). სარგის ცაიშვილი შენიშნავს: „არისტოტელე და პლატონი აქ (ბესიკის შემოქმედებაში) ყოველი ფეხის ნაბიჯზე გვხვდება. ან პროკლე და დიოლონი. ჰომეროსის გნურებუ: აქილევსი და ჰექტორი, აგრეთვე ტროილი, პრიამე, ორესტესი და სხვა“ (ცაიშვილი 1962: 19). გარდა ამისა, ცნობილია, რომ სიცოცხლის უკანასკნელ წლებში ბესიკი ფსევდონიმად იყენებდა ველიზარიანს, რაც ფრანგი იეზუიტი მოღვაწის, მარმონტელის, თხზულების სათაურიდან მომდინარეობს. ცნობილია, რომ მარმონტელის „ველიზარიანი“ 1782-1787 წლებში ქართულად თარგმნა გაიოზ რექტორმა, შემდეგ კი ეს ტექსტი გადაუნერია თავად ბესიკს. ერთ-ერთ ხელნაწერში პირდაპირ ვკითხულობთ: „წმინდა გიორგის შესხმა იამბიკოდ აწერია „თქმული ველისარიონის მიერ“ (ლეონიძე 1988: 3). ფრანგი იეზუიტი მოღვაწის, იდეებით ასე დაინტერესება, რა თქმა უნდა, მიუთითებს ბესიკის დაინტერესებაზე დასავლური კულტურით (ლიტერატურული საქართველო, 20 სექტემბერი, 1988).

ბესიკის შემოქმედების სტილისტური მახასიათებლებიც იწერება ბაროკოს ესთეტიკაში.

ბაროკოს სტილს ახასიათებს მაღალმხატვრულობა, მიდრეკილება ჰიპერბოლებისაკენ, რთული მეტაფორები, დინამიკურობა და ეკლექტუ-

რობა. ჰიპერბოლების გამოყენება განსაკუთრებით თვალსაჩინოა საგმირო ხასიათის ლექსებსა და პოემებში („რუხისის ბრძოლა“, „ასპინძისათვის“). ბესიკის სტილზე საუბრისას ალ. ბარამიძე შენიშნავს, „ბესიკი ჭარბად ხმარობს არქაულ ფორმებსა და ლექსიკას, ხშირად შეგნებულად ართულებს და არსებითად აბუნდოვანებს პოეტურ სახეებსა და ფრაზეოლოგიას, ერთი სიტყვით, წერს მაღალფარდოვნად და ღვარჭნილად ღვლარჭნილობა იმდროინდელი მწერლობის ნიშანდობლივი სტილური მოვლენაა, რაც ანტონ კათალიკოსმა და იმისმა სკოლამ დააკანონეს“ (ბარამიძე: 27-28). არქაული ფორმების გამოყენება და სათქმელის რთულად წარმოჩენა, სწორედ ბაროკოს დამახასიათებელი სტილისტური ნიშნებია.

დასკვნა

ზემოთ წარმოდგენილი გამოკვლევის შედეგად შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ XVI-XVIII საუკუნის ქართულ ლიტერატურაში იკვეთება ბაროკოს ტენდენციები, რაც შესაძლებლობას გვაძლევს ვისაუბროთ ქართულ ბაროკოზე. ამასთან, ქართული ლიტერატურისა და კულტურისათვის ბაროკოს ესთეტიკა განვითარების ბუნებრივი საფეხურია, რაც პასუხობს ბაროკოს მიმდინარეობის წარმოშობის პოლიგენეზის თეორიას.

ბაროკოს ესთეტიკის ჭრილში შეგვიძლია განვიხილოთ XVIII საუკუნის გამოჩენილი ქართველი პოეტის, ბესარიონ გაბაშვილის შემოქმედება. ბესიკის შემოქმედებაში ბაროკალური ნიშნები ვლინდება როგორც თემატურ, ისე ფილოსოფიურ და ფორმალურ-სტილისტურ ასპექტებში. ამ ფაქტის ნათელი დასტურია ისიც, რომ ქართველი მოდერნისტები თავიანთ ლიტერატურულ წინაპრად ასახელებდნენ ერთი მხრივ ბესიკს (ბაროკო) და, მეორე მხრივ, ნიკოლოზ ბარათაშვილს (რომანტიზმი).

ქართულ ლიტერატურაში ბაროკოს ტენდენციათა გამოკვეთა კიდევ ერთხელ უსვამს ხაზს ქართული სააზროვნო სივრცის კავშირს დასავლურ ფილოსოფიურ-ლიტერატურულ კონტექსტებთან.

დამონებანი:

Gabashvili Besarion. *Besarion Gabashvilis Shemokmedeba*. Tbilisi: gamomtsemloba “kartuli”, 2017 (გაბაშვილი ბესარიონ, *ბესარიონ გაბაშვილის შემოქმედება*, თბილისი: გამომცემლობა „ქართული“, 2017).

Gabashvili Besarion. *Besik'i. Tkhzulebata Sruli K'rebuli*. Tbilisi: gamomtsemloba “sabch'otamts'erali”, 1962 (გაბაშვილი ბესარიონ. *ბესიკი. თხზულებათა სრული კრებული*, თბილისი: გამომცემლობა „საბჭოთა მწერალი“, 1962).

K'entch'oshvili Irak'li. “Kartuli Autent'uri Barok'os Gamo”. *Jurnali “Tsiskari”*, 9, Tbilisi: 1973 (კენტჭოშვილი ირაკლი. „ქართული აუთენტური ბაროკოს გამო“. *ჟურნალი „ცისკარი“*, 9, თბილისი, 1973).

- Leonidze Giorgi. “Besik’is Tskhovreba da Shemokmedeba”. *Jurnali “Lit’erat’uruli Sakartvelo”*, 15. Tbilisi: 1941 (ლეონიძე გიორგი. „ბესიკის ცხოვრება და შემოქმედება“. *ჟურნალი „ლიტერატურული საქართველო“*, 15. თბილისი: 1941).
- Moser Walter, *The Concept of Baroque*, Revista Canadiense de Estudios Hispánicos, 2008.
- Nach’q’hebia Maia. *Kartuli Barok’os Sak’itkhebi*. Tbilisi: gamomtsemloba “merani”, 2009 (ნაჭყებია მაია. *ქართული ბაროკოს საკითხები*. თბილისი: გამომცემლობა “მერანი”, 2009).
- Rat’iani Irma. “K’lasitsizmi Evrop’ul da Kartul Mts’erlobashi”. k’reb.: *Lit’erat’uruli Mimdinareobebi (K’lasitsizmidan Modernizmamde)*. Tbilisi: gamomtsemloba “GCLA Press”, 2017 (რატიანი ირმა. „კლასიციზმი ევროპულ და ქართულ მწერლობაში“. კრებ.: *ლიტერატურული მიმდინარეობები (კლასიციზმიდან მოდერნიზმამდე)*. თბილისი: გამომცემლობა „GCLA Press“, 2017).
- Tsaishvili Sargis. *Gamochenil Adamianta Tskhovreba*. Tbilisi: gamomtsemloba “nak’aduli” 1962 (ცაიშვილი სარგის. *გამოჩენილ ადამიანთა ცხოვრება*. თბილისი: გამომცემლობა „ნაკადული“, 1962).
- Warnke F. J., *Baroque Poetry and the Experience of Contradiction*, Colloquia Germanica Vol 1, 1967.

Ani Javakhishvili
(Georgia)

Georgian Baroque Tendencies and Besarion Gabashvili’s Poetry

Summery

Key words: Baroque, Baroque philosophy, poetry, literary tendencies, Georgian literature of XVI– XVIII centuries, European-Georgian cultural paradigms.

The study aims to analyse Georgian literature from the 16th to 18th centuries in comparison with contemporary European literary tendencies using modern literary methodologies. The 16th to 18th centuries were a crucial and special period in European art as this period is characterised by significant discoveries during the scientific revolution, leading to the disappearance of established aesthetic principles and the emergence of new ways of artistic expression. Baroque, encompassing architecture, sculpture, music, painting, theatre, and literature, was a cultural and art movement that reflected a reaction against humanism and the Renaissance. The movement emphasized dramatic, eclectic, and dynamic motion. Baroque is one of the most significant period of the development of European culture as it laid the foundation of the principles of modernism. Modernism itself is often mentioned as Neo-baroque in literary criticism. In Georgian literary studies, the term “Georgian Baroque” was first mentioned in the 1970s by Giorgi Gachechiladze, who identified Baroque tendencies in Georgian literature.

The term refers to Georgian literature from the 16th to 18th centuries, which exhibits eclecticism and is influenced by Persian literature due to political and economic circumstances. However, despite of significant Persian influence, Georgian literature from the 16th to 17th centuries began to reintegrate into the Western cultural-literary space. We can underline some of the key factors: in Georgian literary texts of 16-18th centuries the chronotope of a foreign country and foreign theme is sublimated with a national thematics (“The Martyrdom of the Holy Queen Qetevan” by Teimuraz I, “War of Aspindza” and “War of Rukhisi” by Besarion Gabashvili). Besides, Georgian texts of these period reflects the crisis of humanism aesthetic and reveals the onto-existential problems of the epoch. One of the most important aspects is that, despite the Persian influence, Christian themes gradually reemerge in Georgian literature and eventually take on pagan characteristics. These factors indicate both the political and literary choices made by Georgia during this period.

Besarion Gabashvili, an influential Georgian poet, philosopher, and diplomat of the 18th century, is well-known for his love poems. He was a close person at the court of King Erekle’s palace, and also played an important role in the contemporary Georgian political arena as he was the ambassador of Eastern Georgia to the Russian royal court. Like his contemporary writers, Gabashvili’s works are quite eclectic and often reveal contradictory literary paradigms. However, our research underlines that Gabashvili’s works exhibit Western literary tendencies, particularly signs of the Baroque movement. It is worth mentioning that Georgian modernist poets like Titsian Tabidze considered Besik (Baroque) and Nikoloz Baratashvili (Romanticism) to be his literary ancestors. Titsian tabitze’s quote “I plant Flowers of Evil by Baudelaire in the garden of Besik”, which is referred as a key determinant of Georgian symbolism, clearly defines the connection between Georgian Modernism and Besik (Besarion Gabashvili). We believe, only this fact indicates that we should study Besarion Gabashvili’s poetry in the context of Baroque movement.

In the works of Besarion Gabashvili tendencies of Baroque can be detected both on the philosophical-thematic and on the stylistic levels. His poetry is diverse in terms of genres and themes. He wrote two poems about national thematics: “War of Aspindza” and “War of Rukhishi”. In these poems chronotope is real and the characters are real historical persons. So, the unrealistic chronotope is sublimated by the real historical events. This tendency was first revealed in the works by Teimuraz I (Martyrdom of Queen Ketevan), with this in mind, works by Besarion Gabashvili continues this literary tendency, which is also revealed in contemporary Western literary space.

Another significant factor is the fact that Christian and Biblical symbolic emerges powerfully in his works. Moreover, historical and existential problems are often related to Biblical original sin, which is one of the key philosophical aspects of Baroque aesthetics. Biblical and Ghospel symbolics are highly reflected in the

ode dedicated to the mother of God, where Maryam is mentioned as holy and sacred mother of crucified Jesus.

According to Besarion Gabashvili's poetry, life is governed by fate, which is a devilish event. This contradicts the humanistic model of world perception, which believed that evil will be always defeated by kindness. In works by Besarion Gabashvili a metaphor of a human is a traveler who travels all along the world in both real and phantastic chronotope, but he can never find a peaceful place and concludes that the world is a destructive place and man is doomed to suffer. Even love is also an expression of suffering - the lover always rejects the lyrical hero.

Based on the analysis of the works by Besarion Gabashvili, we can underline that the emergence of Baroque tendencies is a natural and logical event for Georgian literature. The fact finds connection with theory of polygenesis mentioned by Walter Moser. The theory suggests that Baroque tendencies emerged independently in different European countries according to the common background of the historical-philosophical crisis of the region.